

Elektronické informační zdroje (VIKBA25)

4. Katalogy knihoven a informační brány

Martin Krčál

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Brno, 11. října 2013

Katalogy knihoven

Co je katalog

- sekundární zdroj informací
- soubor katalogizačních záznamů dokumentů, které instituce
 - ❖ uchovává ve svých fondech
 - ❖ trvale nebo dočasně zpřístupňuje
- pravidla tvorby (AACR2)
- formát (MARC21, UniMarc,...)

Funkce katalogu

■ lokační

- ❖ umístění dokumentu a organizace fondu

■ bibliografická

- ❖ info o existenci dokumentu

■ rešeršní

- ❖ efektivní vyhledání dokumentů

■ propagační

- ❖ info o nově vydaných dokumentech
- ❖ info o dokumentech v instituci (profil, kvalita???, množství,...)

Druhy katalogů (dle typů dokumentů)

- katalog knih,
- katalog periodik
- katalog závěrečných prací
- katalog firemní literatury
- ...

Druhy katalogů (dle úplnosti)

- úplný katalog
 - ❖ např. katalog knihovny
- dílčí katalog
 - ❖ např. katalog pobočky
- souborný katalog
 - ❖ katalog více knihoven

Druhy katalogů (dle formy zpřístupnění)

- lístkový katalog
 - ❖ 1 záznam = 1 katalogizační lístek
- listový katalog
 - ❖ seznam záznamů, nesvázaný
- svazkový katalog
 - ❖ katalog ve formě knihy
- elektronický katalog (OPAC)
 - ❖ off-line katalogy
 - ❖ on-line katalogy

OPAC

- Co je OPAC?

OPAC

- OPAC - Open Public Access Catalog
- dnes spíše O(nline)PAC
- veřejně dostupný katalog
- pro potřeby uživatelů knihovny
- vyhledávání záznamů
- + doplňkové služby
 - ❖ správa uživatelského konta, rezervace, prodloužení, nastavení upozorňování na email, přístup k dalším e-zdrojům,...
 - ❖ Library 2.0 - obsahy, obálky, hodnocení,...

Historie OPAC

- USA 70. léta, GB 80. léta
- 3 generace katalogů
 - ❖ **1. generace** - nestandardiz. bibliografické záznamy, jednoduché vyhledávání (autor, název,...), dotazy přes příkazový řádek
 - ❖ **2. generace** - aplikace a databáze, větší možnosti vyhledávání, např. Aleph, TSeries
 - ❖ **3. generace** – databáze oddělená od aplikace, důraz na výsledky vyhledávání (řazení, vážení podpojmů, relevance, důraz na hodnocení uživatelů,...), hyperkatalogy (souborné k., propojování), sdílená katalogizace, externí obsah

Aktuální trendy katalogů

- ???

Aktuální trendy katalogů

- souborné katalogy
- propojování na e-zdroje
 - ❖ fulltext (např. SFX)
- sdílená katalogizace, přebírání záznamů
- obohacování obsahu
 - ❖ obálky, obsahy, audio, video, obrázky, hodnocení, statistiky, recenze, anotace, RSS (novinky), příklady: [SVKOL](#), [MU](#), [Beth](#)
 - ❖ řešení: [Amazon](#), [Syndetics](#), [Obálkyknih.cz](#) (nově i obsahy), OpenLibrary - [covers](#)

Aktuální trendy katalogů

■ vylepšené vyhledávání

- ❖ vyhledávání jako v Googlu
- ❖ pokročilé formy vyhledávání
- ❖ našeptávače, fasetové vyhledávání
- ❖ kontrola pravopisu a lingvistická analýza
- ❖ dotazy v přirozeném jazyce

■ přehledné výsledky vyhledávání

- ❖ relevance, hodnocení uživatelů
- ❖ vizualizace - [Aquabrowser](#)

■ bezbariérový přístup

- ❖ mluvicí rozhraní pro nevidomé

Vyhledávání v katalogu

- jednoduché, pokročilé
- booleovské operátory
 - ❖ AND, OR, NOT, XOR
- proximitní operátory
 - ❖ NEAR, WITHIN, PRE, SAME, fráze
- dotazovací jazyky (CCL, CQL)
- listování, rejstříky
- vizualizace
- našeptávače

Katalogy používané u nás

- Aleph

- ❖ např. MU, SVKOL, MZK

- T Series

- LANius: Carmen, Smart Katalog 2

- ❖ např. KJM, Tábor

- KP-Sys : Portaro

- ❖ např. KKFB Zlín, MZLU

- katalogy knihoven ČR

Zahraníční katalogy

- Libdex = adresář knihoven + katalogy
- British Library (GBR)
- Library of Congress (USA)
- DNB (GER)
- Ruská národní knihovna (RUS)
- Slovenská národná knižnica (SVK)

Katalogy nové generace

NCSU Libraries

- revoluční katalog
- založen na komerčním vyhledávači od firmy Endeca
- využívá výhody vyhledávání na internetu
- funkce
 - ❖ fasetové vyhledávání, řazení dle relevance, obohacené záznamy (obálky), externí odkazy (na FT), RSS, prolink na citační SW,
- přehledné a moderní rozhraní

VuFind

- open-source
- modul Catalog Driver
 - ❖ propojení na jakýkoliv knihovní systém
- kompatibilní s citačním nástrojem Zotero
- ukázka v [MZK](#)

Koha Integrated Library System

- open source
- otevřený zdrojový kód
- propojení na komerční produkty společnosti [LibLime](#)
- podobný NCSU ([ukázka katalogu](#))
- akvizice, katalogizace, cirkulace knih, správa seriálů, OPAC atp.
- Z39.50, MARC21,...
- [demo](#), [demo2](#)

Aquabrowser

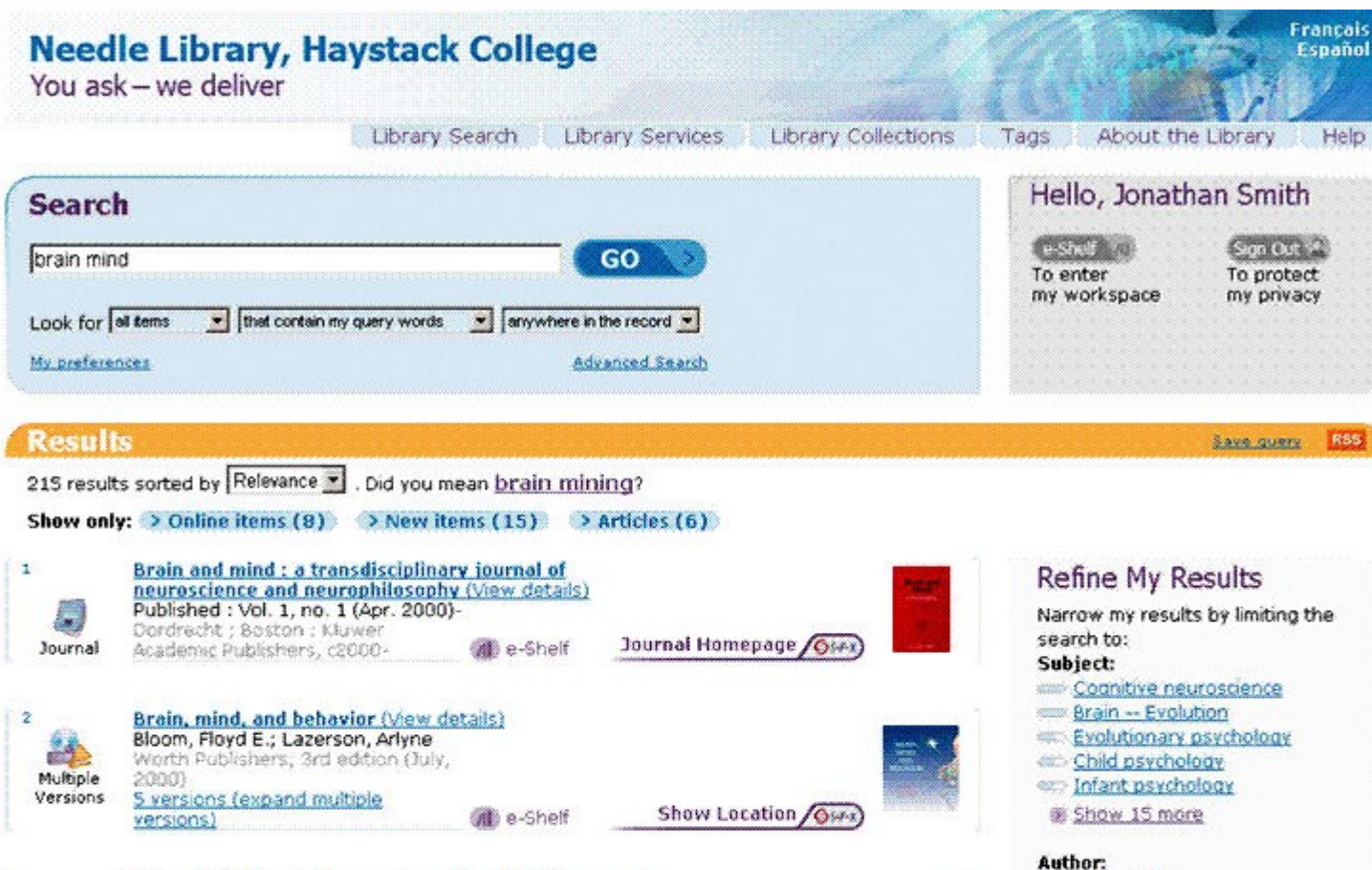
- vyvíjel Medialab Solutions, dnes ProQuest (Serial Solutions), [demo](#)
 - ❖ původně holandský systém (80% knihoven v NED)
- obsah zpřístupňovaný knihovnou na jedné stránce
- přizpůsobení vzhledu, přidání obsahu, komentáře a hodnocení,...
- možnost přepnutí z grafického do textového režimu

Evergreen

- open-source knihovní systém
- Georgia Public Library Service
- Aktuální verze 2.3.0
- moduly:
 - ❖ katalogizace, výpůjčky, OPAC, akvizice, seriály a rezervace
- podpora Z39.50, SRU
- rozhraní i česky, česká komunita
- [demo](#)

Primo

- vyvíjí Ex Libris
- rozšíření katalogu na knihovní portál

Needle Library, Haystack College
You ask – we deliver

Library Search | Library Services | Library Collections | Tags | About the Library | Help

Francés
Español

Search

brain mind

Look for that contain my query words anywhere in the record

[My preferences](#) [Advanced Search](#)

Hello, Jonathan Smith

To enter my workspace To protect my privacy

Results [Save query](#) [RSS](#)

215 results sorted by . Did you mean [brain mining?](#)

Show only: [Online items \(8\)](#) [New items \(15\)](#) [Articles \(6\)](#)

- 1** [Brain and mind : a transdisciplinary journal of neuroscience and neurophilosophy \(View details\)](#)
Published : Vol. 1, no. 1 (Apr. 2000)-
Dordrecht ; Boston : Kluwer
Academic Publishers, c2000- [Journal Homepage](#)
- 2** [Brain, mind, and behavior \(View details\)](#)
Bloom, Floyd E.; Lazerson, Arlyne
Worth Publishers, 3rd edition (July, 2000)
[5 versions \(expand multiple versions\)](#) [Show Location](#)

Refine My Results

Narrow my results by limiting the search to:

Subject:

- [Cognitive neuroscience](#)
- [Brain -- Evolution](#)
- [Evolutionary psychology](#)
- [Child psychology](#)
- [Infant psychology](#)

Author:

WorldCat Local

- odvozený od WorldCatu
- převzal některé jeho funkce
- pro jednu knihovnu + propojení
- sdružování podobných položek
- funkce půjčování nebo rezervace
- recenze, sdílení, komentáře, zdroje z jiných knihoven,...
- dnes více discovery service

LibraryThing

- nejde o katalog instituce
- knihovna uživatele
- přes 1,5 mil. uživatelů
- sociální síť
- podpora češtiny
- API
- Zeitgeist

OpenLibrary.org

- pokus o vytvoření světového katalogu knih přes uživatele
- otevřený projekt
 - ❖ kdokoliv může editovat údaje, přidávat obsahy, fotografie, obálky,...
 - ❖ komentáře, hodnocení, doporučení
- možnost propojení na plný text
- Zeitgeist – statistiky
- API – obálky, bibliografická data

Další OPAC

- Scriblio
- SOPAC2 – social opac

Více info

- Opálková, M. [OPACy nové generace I – AquaBrowser a WorldCat Local](#). Ikaros. 2009, roč. 13, č. 10.
- Opálková, M. [OPACy nové generace II – VIRGObeta a VuFind](#). Ikaros. 2009, roč. 13, č. 11.
- Opálková, M. [OPACy nové generace III – Evergreen a Koha](#). Ikaros. 2009, roč. 13, č. 12.
- Opálková, M. [OPACy nové generace IV – Scriblio a SOPAC](#). Ikaros. 2010, roč. 14, č. 1.

Portál opensource.knihovna.cz

- otevřený software pro knihovny
- překlad WuFind 2.0, Koha
- budování komunity
- katalog aplikací
- Michal Denár a Josef Moravec

❖ [příspěvek](#) na Knihovny současnosti 2012

 free	 free	 free	 free
OPAC postavený na Solr. Spolupracuje s Aleph, Evergreen, Koha atd.	Knihovnický systém s podporou UNIMARC i MARC21, autorit, protokolu Z39.50.	Knihovnický systém s podporou UNIMARC i MARC21, autoritami, protokolu Z39.50.	Unikátní systém pro správu digitálních dokumentů. Postaven na Solr a Fedora.
Diskuze o VuFind	Diskuze o Koha	Diskuze o Evergreen	Diskuze o Kramerius
Záznam v katalogu aplikací	Záznam v katalogu aplikací	Záznam v katalogu aplikací	Záznam v katalogu aplikací

Souborné katalogy

Souborné katalogy

- katalogy > 1 knihovny
- 1 rozhraní
- 1 dotazovací jazyk
- prohledávání všech katalogů současně

Příklady souborných katalogů v ČR

■ Národní

- ❖ [SK ČR \(info\)](#)
- ❖ [SK Skat](#) - uživatelé KS Lanius a Clavius

■ Regionální

- ❖ [SK regionu Karviná](#)

■ Institucionální

- ❖ [Souborný katalog MU](#)
- ❖ [Souborný katalog UK v Praze](#)
- ❖ [Souborný katalog AV ČR](#)

■ Oborové

- ❖ [MEDVIK](#) – lékařství
- ❖ [SK časopisů VPK](#) – technika a přírodní vědy

Příklady souborných katalogů

- Mezinárodní

- ❖ [The European Library Catalog](#)

- ❖ [WorldCat](#) (OCLC)

- [seznam SK v ČR](#)

- [seznam zahraničních SK](#)

Národní bibliografie

- Česká národní bibliografie

- ❖ tištěná produkce

- Webarchiv

- ❖ web

Informační brány

Co je informační brána

- online služba
- zprostředkovává přístup k vybraným online informačním zdrojům
- zaměření na určitý obor nebo téma
- zpřístupňované infozdroje procházejí procesem intelektuálního nebo automatického výběru
- zpracování na základě definovaných formálních a kvalitativních kritérií

Informační brána a SJ

- klasifikační systém
 - ❖ člení zdroje dle oborů
- klíčová slova
- folksonomie

EZB - elektronická knihovna časopisů

- UK v Regensburgu
- spolupracuje i NKP
- výskyt časopisu v DB
- systém semaforu
- rozpoznání IP adres

volně dostupné

předplacené tituly dostupné v rámci knihovny

částečně dostupné plné texty (např. jen za určité roky)

nedostupné zdroje

Jednotná informační brána (JIB)

- jednotný a snadný přístup k různým informačním zdrojům
- včetně plných textů dokumentů
- vychází z projektu projektu CASLIN
- technologie Metalib a SFX
- Můj prostor
 - ❖ historie hledání, nastavení, uchovávání záznamů, moje e-časopisy,...

Informační brána KIV

- oborová brána KIV
- založena na **databázi KKL**
=Knihovna knihovnické literatury
- spravuje Knihovnický institut NK ČR
- funguje od roku 2006
- vyhledávání:
 - ❖ <http://kiv.jib.cz/vyhledavac>

Oborové brány a portály

- [EDU.cz](#) - vzdělávání
- [EU portál](#) - informační portál EU, soustřeďuje informace z dílčích stránek
- [Econnect](#) – neziskový sektor
- [ART JIB](#) – umění a architektura (JIB)
- [MUSICA](#) - hudba a hudební věda (JIB)
- [TECHNICA](#) – oblast techniky
- [Geobibline](#) – přírodní vědy
- [Fyzikální portál](#) – fyzika a příbuzné obory (ČVUT)
- [MEDVIK](#) - lékařství
- [AGRONAVIGÁTOR](#) - zemědělství a potravinářství
- [Econlib.cz](#) - virtuální ekonomická knihovna
- [Národní statistický portál](#) - statistiky ČSÚ

Metalib na MU

- <http://metalib.muni.cz>
- viz příští hodina

Příště

- knihovnické nástroje a služby

Závěr

Děkuji Vám za pozornost

Martin Krčál
krcal@phil.muni.cz